

можливий лише у варіанті повної трансформації або ж їх ліквідації як політичного інституту. У майбутньому, коли розвиток інформаційних та комунікативних технологій досягне свого апогею, можливо, суспільство зможе ефективно функціонувати за прямої демократії. В такому випадку, потреба у політичних партіях, принаймні в ролі інституту, зникне взагалі. Так, дана гіпотеза є досить утопічною, проте, зважаючи на теперішню політичну картину і на тенденції її розвитку, цей варіант є цілком можливим. В іншому випадку, на нашу думку, партії повинні розвиватись в рамках наукового підходу теорії NZ-раціократії, за якої для кожного структурного елементу політичної партії буде проведений детальний науковий аналіз і виведена раціональна формула їх існування. Дана теорія передбачає детальний науковий аналіз лише для того, щоб створити ідеальну партію, яка зможе ефективно функціонувати в сучасній політичній системі і не перетворюватись у інструмент державної влади.

Отже, суспільство завжди буде змінюватись, під впливом зовнішніх чинників. Воно буде приймати різноманітні форми, переходити у різні стани та входити й виходити з тих чи інших цивілізаційних епох. Проте, суспільство завжди буде впливати на політичні партії, оскільки саме воно є вихідним пунктом будь-якого політичного угруповання. Так, можливо, політичні партії відмирають, оскільки в сучасному світі вони вже не слугують ефективним інструментом в руках соціальних класів, проте політичне представництво як таке, буде існувати вічно. Люди завжди будуть боротись за власні права, у будь-якому суспільстві будуть існувати різні соціальні класи, які будуть змагатись між собою. Це природа людини, яка успішно проектується на людину політичну і відображається на її соціальному бутті. Безкласове суспільство Маркса чи Леніна – це лише утопія, як утопія те, що політичні партії будуть існувати вічно.

ГЕНЕЗА ПОНЯТТЯ «РАЦІОНАЛІЗАЦІЯ» У М. ВЕБЕРА

Сергій Орлов

*кандидат філософських наук, доцент
Львівський державний університет внутрішніх справ*

Розгляд веберівського розуміння раціоналізації неможливий без аналізу контексту цих досліджень, а саме – глобальних зрушень як у науковій діяльності того часу, так і в економічних, соціальних та політичних практиках: становлення та розвиток ринкової економіки, перехід від традиційного суспільства до індустріального, поява класу професійних політичних менеджерів-бюрократів тощо.

Генезу веберівського поняття «раціоналізація» деякі автори відстежують від поняття «механізація», яке розробляли, кожний окремо, інші німецькі дослідники – Ф. Тьонніс та В. Зомбарт. Ф. Тьонніс розглядав історію європейського суспільства новітнього часу з кута зору прогресуючої механізації, тенденцію економічного розвитку він характеризує заміною попередніх організмів механізмом господарського життя.

Творчість Ф. Тьонніса ініціює інтерес В. Зомбарта до проблематики раціоналізації. В. Зомбарт протиставляє принцип задоволення потреб і принцип отримання прибутку, традиціоналізм та раціоналізм, індивідуалізм і солідарність. Розділення спільноти й суспільства традиціоналізму й раціоналізму, класового та безкласового суспільства, принципу задоволення потреб і принципу отримання прибутку відображало реакцію на модернізацію суспільства.

В роботах М. Вебера центральною темою виступає проблематика раціоналізованої соціальної дії, яка відкриває шлях до методологічного та метатеоретичного обґрунтування політологічного та соціологічного знання. Розглядаючи веберівський підхід до раціональності та раціоналізації, необхідно згадати про контекст, у якому до арсеналу досліджень суспільства вводилось поняття раціоналізації, яке сам М. Вебер намагався ввести як ціннісно-нейтральне поняття. Це кризовий етап розвитку людства, пов'язаний із переходом від всеохопного «божественного розуму» до опори у діях на власні сили та на людський розум, що зводилися до звичайної здатності індивіда чинити доцільно, будучи в здоровому глузді та тверезій пам'яті.

В цей час усвідомлюється багатозначність поняття раціональності, розвиваються процеси фрагментаризації та професіоналізації раціонального. Щось є ірраціональним не саме по собі, а з певного раціонального кута зору. Для нерелігійної людини є нераціональною будь-яка релігійна життєва поведінка, так само як для гедоніста – аскетичний спосіб життя. Саме тому в епоху «потьмарення розуму» (за висловом М. Горкгайма) раціональність інтерпретується як цінність, яку потрібно зберегти після (або під час) «позитивістської секуляризації», яка охопила на той час практично усі сфери суспільного життя.

Особливо рельєфно процес секуляризації ілюструє дослідження Вебера «Протестантська етика і дух капіталізму». Так, результатом раціоналізації усіх без винятку сфер суспільного життя стало «тотальне» розчаклування людського світу (відповідно його знедуховлення й відчуження від людини), позбавлення його «виміру священного» (яке супроводжується його наскрізною технізацією та утилізацією). Це, на думку Вебера, наслідок первісного акту відокремлення релігії від магії. У свою чергу, причиною економічного раціоналізму може виступати дух аскетичної релігійності.

На думку М. Вебера, раціоналізація проникає в усі сфери суспільного життя: в економіку, політику, релігію, науку. Раціоналізація характеризує суспільство в цілому, засноване на розвитку державно-адміністративного контролю й бюрократичного апарату. Універсальний характер раціоналізації на Заході М. Вебер пов'язує значною мірою з розвитком техніки, з обчислюваністю й вимірюваністю основних технічних факторів. Особливість західного світу полягає в тому, що технічне застосування наукового знання отримувало економічне заохочення, тісно пов'язане з соціальним устроєм суспільства.

Вирішальним відкриттям М. Вебера, на думку Ф. Тенбрука, було осягнення того, що раціоналізація суспільної дійсності здійснювалася під тиском внутрішньої логіки, якій підпорядковувалося нестримне прагнення до раціоналізації релігійних ідей. Саме тому розвиток капіталістичного руху не можна розглядати як часткове явище в загальному процесі розвитку раціональності.

Німецький дослідник Р. Бендикс у роботі «Образ суспільства у Макса Вебера» зазначає, що термін «раціоналізм» має для М. Вебера у крайньому разі три різні значення: як предмет дослідження, як синонім ясності та як процес, що має місце в різних сферах людської діяльності. У методологічному плані це виражається в тому, що не визнається онтологічна, а лише методологічна значущість раціоналізму.

У результаті раціоналізації відносин у всіх сферах суспільного життя в Європі вперше виник новий, який ніколи раніше не існував і тому який не має аналогів в історії, тип суспільства, який сучасні дослідники називають індустріальним. Усі раніше існуючі типи суспільства, на відміну від сучасного, М. Вебер називає традиційними. Найважливіша ознака традиційних суспільств, за М. Вебером, це відсутність у них панування формально-раціонального начала.

Проблематика раціональності знаходить своє безпосереднє політологічне вираження у веберівській концепції бюрократії, яка в індустріальному суспільстві виступає в ролі організаційного центру національної держави. Саме тому раціоналізацію розуміється дослідниками М. Вебера як свого роду силове поле у яке утягуються практично всі проблеми сучасного суспільства.

Список використаної літератури:

1. Бендикс Р. Образ общества у Макса Вебера / Р. Бендикс // Избранное. Образ общества / Вебер М. – М.: Юрист, 1994. – С. 567–588.
2. Вебер М. Избранное. Образ общества / М. Вебер; пер. с нем. – М.: Юрист, 1994. – 704 с.
3. Тьонніс Ф. Теорія спільноти / Ф. Тьонніс // Дух і літера. – 2003. – № 11-12. – С. 434–448.

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ АНТРОПОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ ЯК СПОСОБУ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ ІДЕОЛОГІЇ ТА ЇЇ ВЗАЄМОДІЇ З НАУКОЮ

Андрій Сухарина

*аспірант кафедри теорії та історії
Львівський національний університет імені Івана Франка*

Антропологічний підхід відноситься до когорти мікропідходів та не погоджується з тим, що ідеологія є винятковим продуктом боротьби класів, соціальних груп чи етносів. Зокрема можна вважати, що ідеологія виникає в індивідуальному виразі. Спершу, догми ідеологічної моделі формує людина. Лише тоді, коли вони утверджуються і поширюються завдяки своїй ринковій потребі, інші люди приймають її *de facto*. Це однак не означає, що індивід втрачає свою окремішність після прийняття певної ідеологічної моделі. Інтереси і потреби людини можуть бути індивідуальними, такими як не мають аналогів в її оточенні. Ідеологія служить для того, щоб унікальні інтереси індивідів поєднати на основі кількох спільних критеріїв, які дозволять згрупувати їх в одну соціальну спільність, яка може представляти себе в політичній боротьбі за реалізацію тої чи іншої вимоги. Ідеологія в розрізі свідомості людини є відмінною від її абстрактної форми. Світоглядна призма є унікальною, і малоймовірним є те, що існують дві людини з абсолютно однаковим світосприйняттям.

На сьогодні бракує розуміння того, як ідеологія впливає на конкретну, окремішню людину, чому часто вона заміняє теоретичний науковий світогляд, що такий світогляд може дати людині такого, чого не може гарантувати їй наука. Саме на ці питання покликаний дати відповідь антропологічний метод політичної науки.

У політичній антропології «природа людини не є якимось абсолютним, чимось незмінним, неісторичним. Проте потрібно зауважити, що феномен, який постійно розвивається, а людина, безумовно, відноситься до таких, виключає лише статику, але не постійність, стійкість і стабільність» [2].

Антропологічний метод визнає первинність людини. Суспільство впливає на людину, але не цілком. В той же час, існує великий вплив індивіда на соціум. Відповідно, прийняття/неприйняття ідеології, використання науки в світогляді – це прерогатива людини, а не соціально-економічних умов, які впливають на неї.